

Wojda, Anna

40-lecie rocznika "Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej"

Dzieje Najnowsze 38/1, 271-273

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

40-lecie rocznika „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”

20 grudnia 2005 r. w Sali Lelewelowskiej Instytutu Historii PAN w Warszawie odbyło się spotkanie z okazji 40-lecia rocznika naukowego „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”. Czasopismo to od daty swego powstania w 1965 r. pełni funkcję organu Zakładu Dziejów Europy XIX-XX w., przede wszystkim prezentującego dorobek naukowy pracowników tegoż Zakładu oraz badaczy ściśle związanych z jego funkcjonowaniem w Instytucie Historii PAN. Na łamach pisma publikują również autorzy innych ośrodków naukowych w Warszawie i poza stolicą, a także z zagranicy, szczególnie z państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Zastępca dyrektora Instytutu Historii PAN — dr Andrzej Koryn powitał zgromadzonych pracowników Instytutu oraz przybyłych gości i udzielił głosu dyrektorowi Instytutu, prof. Stanisławowi Bylinie. Otwierając uroczyste posiedzenie jubileuszowe, prof. S. Bylina przypomniał wszystkich redaktorów naczelnych „Studiów” i podkreślił ich ogromne zasługi w utrzymywaniu wysokiego poziomu naukowego drukowanych tekstów. Czasopismo bez względu na tytuł i cenzurę nigdy nie było kapliczką wąskiego grona autorów, zawsze otwarte na szerokie grono współpracowników — stwierdził dyrektor Instytutu Historii PAN. Dużo uwagi w swoim wystąpieniu prof. S. Bylina poświęcił osobie obecnego redaktora „Studiów”, prof. Piotra Łossowskiego, któremu życzył dalszych lat owocnej pracy naukowej oraz satysfakcji z kierowania „Studiami”.

Następnie głos zabrał prof. Tadeusz Kisielewski z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Prezentując generalną ocenę „Studiów” z pozycji osoby spoza Redakcji i gremium Komitetu Redakcyjnego pisma, skoncentrował się głównie na cechach świadczących o wyjątkowości tego periodyku, chociaż nie jest to bynajmniej jedyne czasopismo traktujące o Rosji i Europie Środkowo-Wschodniej. Ta wyjątkowość — zdaniem mówcy — polega przede wszystkim na tym, że „Studia” jako jedyne w Polsce podejmują tak szeroką problematykę poszczególnych krajów Europy Środkowo-Wschodniej Rosji oraz obejmują różne okresy historyczne na przestrzeni XX w., ale często sięgają także do XIX w. Drugim argumentem — w opinii prof. Kisielewskiego — potwierdzającym unikatowy charakter czasopisma jest to, że regularnie ukazuje się od 1965 r., czyli od 40 lat.

Ponadto prof. T. Kisielewski, przypomniał, że po 1989 r. znacznie powiększyły się możliwości naukowe, które redakcja „Studiów” w pełni wykorzystwała, ale i wcześniej, mimo różnego rodzaju ograniczeń źródłowych i ingerencji cenzury, na łamach pisma podejmowano ważne tematy naukowe i dbano o ich wysoki poziom. Toteż bardzo dużo ukazało się tekstów dotyczących kwestii, które nie straciły na swej aktualności. Czasopismo jest znane w Europie, głównie wśród specjalistów tej problematyki, ale byłoby jeszcze lepiej, gdyby go szerzej znano

w Rosji i na Zachodzie. Jednakże zdaniem prof. T. Kisielewskiego będzie to możliwe dopiero w momencie, kiedy „Studia” będą drukowane także w języku angielskim. Na zakończenie mówca nazwał „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” czasopismem z dobrą przyszłością i właśnie tego życzył pismu, redakcji oraz czytelnikom.

Najdłuższe i zawierające wiele cennych konstatacji oraz osobistych refleksji było wystąpienie prof. Piotra Łossowskiego, który dużą część swego życia związał ze „Studiami”. Profesor sięgnął w swej wypowiedzi do samych początków czasopisma, czyli do 1964 r., kiedy to zapadły pierwsze decyzje o utworzeniu pisma, publikującego artykuły głównie poświęcone dziejom powszechnym. Podstawowym założeniem rocznika było bowiem drukowanie rezultatów badań nad dziejami Rosji i ZSRR od połowy XIX do połowy XX w. oraz państwami Europy Środkowo-Wschodniej (ale bez Grecji). Artykuły dotyczyły również krajów bałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia, a nawet Finlandia). Dużo uwagi poświęcano też badaniom porównawczym poszczególnych państw makroregionu od Bałtyku po Morze Czarne i Adriatyk.

Ze słów mówcy wynikało, że każdy materiał przygotowany do druku ma swoje odpowiednie miejsce w „Studiach”. Są to działy stałe oraz działy pojawiające się nieregularnie. Zasadniczym trzonem pisma jest dział artykułów i rozpraw, gdzie główny nacisk kładzie się na historię polityczną Europy Środkowo-Wschodniej Rosji. Uwzględniona jest też problematyka polityki zagranicznej Polski, a zwłaszcza jej relacji z Rosją i państwami Europy Środkowo-Wschodniej.

Według prof. Łossowskiego, głównym osiągnięciem periodyku było konsekwentne trzymanie się przyjętych założeń, bez względu na sytuację polityczną, w jakiej ówczesnie znajdowała się Polska. Z uwagi na bardziej liberalną cenzurę w PRL autorzy z zagranicy chętnie publikowali swe teksty w „Studiach”, ponieważ często w swoich krajach było to całkiem niemożliwe. „Studia” w zderzeniu z cenzurą wygrywały dzięki temu, że stanowiły pismo naukowe niskokładowe, o tematyce dość odległej od spraw Polski i prawie nieznannej urzędnikom cenzury.

Mówca zaznaczył, że „Studia” dużą wagę przywiązują też do recenzji książek reprezentatywnych, ważnych, często trudno dostępnych. Zamieszczane są także artykuły recenzyjne o charakterze polemicznym oraz przeglądy historiografii (dawniej również notki biograficzne), a w dziale dokumentów, choć nie był on w przeszłości specjalnie rozbudowany, udało się zamieścić wiele ciekawych i nieznanych materiałów źródłowych. Czasami „Studia” ukazywały się zdominowane tylko przez jednorodną lub pokrewną tematykę.

Prof. P. Łossowski podkreślił szczególną rolę ludzi redagujących „Studia”. A zatem w pierwszej kolejności inicjatora — prof. Rafała Gerbera, dyrektora Instytutu — prof. Tadeusza Man-teuffla, redaktora naczelnego prof. Janusza Żarnowskiego, doc. Romualda Wojny — który był wieloletnim sekretarzem — oraz doc. Elżbiety Znamierowskiej-Rakk — obecnego sekretarza. Kończąc swą wypowiedź, prof. P. Łossowski wyraził zadowolenie, że „Studia” zdały egzamin życiowy, bo wzbogaciły ogromnie swoją treść i sięgnęły po nowe tematy, nie do „ruszenia” za „panowania” cenzury. Tak więc „Studia” — w ocenie prof. Łossowskiego — wypełniają poważną lukę w badaniach nad dziejami Europy Środkowo-Wschodniej Rosji, odzwierciedlając jednocześnie znaczący dorobek naukowy Zakładu Dziejów Europy XIX-XX w. w Instytucie Historii PAN. Wszystko to stawia go w rzędzie głównych ośrodków badawczych nad tą problematyką w Polsce, a może nawet w całym makroregionie.

Następnym punktem uroczystości było wystąpienie obecnego kierownika Zakładu Dziejów Europy XIX-XX w. -prof. Marka K. Kamińskiego. W wypowiedzi jego przypomniana została po raz kolejny osoba prof. R. Gerbera — inicjatora „Studiów” i ich pierwszego redaktora. Wskazał też prof. Kamiński na znaczenie rubryki „Życie Naukowe”, w której już w 1968 r., w tomie IV, po raz pierwszy ukazał się zapis z posiedzeń naukowych Zakładu Dziejów Europy XIX-XX w. Pozwalało to czytelnikom „Studiów” na orientację co do prowadzonych badań

YCIE NAUKOWE

przez pracowników etatowych Zakładu, stałych jego współpracowników, zaproszonych doraźnie referentów oraz, ostatnio, doktorantów uczestniczących w posiedzeniach tej komórki. Obok kroniki naukowej Zakładu w dziale „Życie Naukowe” publikowane są sprawozdania z konferencji oraz teksty żałobne karty, poświęcone zmarłym historykom związanym z piśmem. Ponadto prof. Kamiński przypomniał, że w 1982 r. „Studia” nie ukazały się z powodu stanu wojennego, ale w tym szczególnym czasie Zakład spełniał funkcję azylu dla wielu naukowców zaangażowanych w działalność opozycyjną wobec władz PRL (np. prof. Andrzej Paczkowski, prof. Jan Kofman, dr Piotr Łysakowski). Zdaniem mówcy, każdy referujący wyniki swych badań miał i ma szansę opublikowania swego tekstu w „Studiach”, gdyż Zakład odgrywał i odgrywa rolę sui generis redakcji. Na zakończenie prof. Kamiński skonstatował, że „Studia” zawsze służyły dobremu wizerunkowi Instytutu Historii PAN. Dbając o interesy nauki, nie ulegano bowiem cenzurze i stereotypom „poprawności politycznej”.

Z kolei doc. Elżbieta Znamierowska-Rakk przypomniała, że zmiana tytułu czasopisma „Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej” na „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” nastąpiła w związku z upadkiem ZSRR w 1991 r. Podniosła również postulat ewentualnej kolejnej zmiany tytułu pisma na „Studia z Dziejów Europy Środkowo-Wschodniej Rosji”. W 1994 r. zrezygnowano z wydawania „Studiów” przez wrocławski oddział „Ossolineum”, który jest oficjalną oficyną wydawniczą Polskiej Akademii Nauk na rzecz warszawskiej oficyny „Semper”. Doc. E. Znamierowska-Rakk zaznaczyła również, że po upadku komunizmu znacznie rozszerzyła się tematyka poruszana w czasopiśmie. Wreszcie można było pisać o sprawach dawniej uznawanych za tabu, jak np. kwestia jeńców sowieckich, czy wywózki ludności polskiej w głąb Związku Sowieckiego po 17 września 1939 r. Przypomniała o wydawanych tomach jubileuszowych, poświęconych w całości sylwetkom kilku jubilatów — zasłużonych dla badań nad Europą Środkowo-Wschodnią naukowców. Od tomu XXVII wprowadzono też informacje dla czytelników, zamieszczone na drugiej stronie okładki, dotyczące autorów ważniejszych tekstów (stopnie i tytuły naukowe oraz nazwy reprezentowanych przez nich instytucji). Kończąc, doc. Znamierowska-Rakk wspominała o cennej inicjatywie przygotowania indeksu alfabetycznego i przedmiotowego „Studiów”, czego podjął się dr Daniel Boćkowski, pracownik Zakładu Dziejów Europy XIX-XX w. Instytutu Historii PAN.

Jako ostatni z mówców głos zabrał prof. Janusz Żarnowski, który przez 15 lat do 1983 r. był redaktorem naczelnym czasopisma. Z sentymentem wspominał lata swojej pracy w „Studiach” oraz ludzi, z którymi miał okazję pracować. Wreszcie prowadzący spotkanie dr Andrzej Koryn zaprezentował bibliografię prac naukowych prof. Piotra Łossowskiego i podkreślił, że jubileusz „Studiów” jest również jubileuszem redaktora naczelnego tego pisma. Toteż z tej okazji złożył mu serdeczne życzenia. Następnie rozdał zainteresowanym egzemplarze owej bibliografii i indeksu „Studiów”, który dopiero co się ukazał i niewątpliwie stanowi swego rodzaju wydarzenie w życiu Instytutu Historii PAN.

Na zakończenie dr A. Koryn podziękował wszystkim zebranych. Po części oficjalnej uczestnicy spotkania przeszli do Sali Kościuszkowskiej Instytutu Historii PAN, gdzie przy lampce wina odbyła się już mniej oficjalna część uroczystości.

Anna Wojda
Łowicz